

СИНЕРГЕТИЧНИЙ ПІДХІД ЩОДО МЕТОДОЛОГІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ НА МЕЗОРІВНІ: СОЦІАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ

Постановка проблеми. Можливості розвитку – це потенційно існуючі повноцінні блага, що є наслідками діяльності агентів фінансово-економічної системи, та їх активна реалізація дозволяє отримати кількісно більші та якісно кращі нові повноцінні блага. Прийшов час, коли суб'єкти господарської системи обов'язково повинні враховувати у своїй діяльності можливості розвитку, оскільки індиферентне відношення до проблеми їх реалізації в кінцевому випадку стимулюватиме процеси занепаду, руйнування та розпаду, які відбуваються зараз на мікро- та макроекономічному рівнях.

На наш погляд, необхідне використання нового методологічного прийому. В його основі пропонується використовувати ресурсний підхід, який з одного боку, дозволяє забезпечити цілісність опису регіону як об'єкта дослідження, а з іншого боку – усуває відзначену вище невідповідність між предметом і методами дослідження регіональної й інвестиційної проблематики.

В процесі дослідження економічної теорії нами визначено етапи формування системи наукових знань про інтелектуальний та інвестиційний потенціали, але недостатньо визначено соціальний капітал на основі самовизначення індивідуальної ініціативної економічної діяльності. Визначено, що конфліктогеном розвитку є саме ці потенціали, які характеризуються наступними ознаками.

I етап – наявність в теоріях описів елементів, окремих ознак та факторів без використання самого поняття «інвестиційний потенціал», «інноваційний потенціал» чи «інтелектуальний потенціал»;

II етап – введення в науковий обіг термінів «інвестиційний», «інноваційний» та «інтелектуальний» потенціали, поява теорій та концепцій у яких вони досліджуються;

III етап – розширення змістовного навантаження поняття «інвестиційний потенціал», «інноваційний потенціал» та «інтелектуальний потенціал», внаслідок їх актуалізації через зростання ролі інноваційно-інвестиційних процесів у розвитку економіки.

Означені потенціали характеризуються складністю та комплексністю і розглядаються на макро-, мезо- та мікрорівні.

На макрорівні інвестиційний потенціал включає в себе показники політичного (включаючи зако-

нодавство), економічного та соціального середовища для інвестицій. Засоби макроекономічного характеру втілюються в державних заходах щодо підвищення привабливості інвестицій в інновації.

Підходи до аналізу інвестиційного потенціалу на мезорівні є подібним до підходів на макрорівні. Характерною особливістю є те, що у всіх регіонах діє однакове законодавче поле, а більшу роль на регіональному рівні починають відігравати безпосередні стосунки інвесторів з регіональною владою [1].

На мікрорівні інвестиційний потенціал проявляє себе через двосторонні відносини інвестора та конкретних державних органів, господарюючих суб'єктів-постачальників, банків, а також профспілок та трудових колективів приймаючої сторони. На цьому рівні відбувається так звана конкретизація узагальненої оцінки інвестиційного потенціалу під час реальних економічних, правових, культурних відносин [2].

У будь-яких природничонаукових побудовах необхідні математичні розрахунки, оптимізація процесів на основі їх моделювання і оптимальні за цілями висновки, які б стверджували, що «первинні величини за числом нескінченні, за величиною неподільні; з одного не виникає багато, так як і з «забагато» неможливе одне, але все породжується шляхом їх поєднання, взаємообумовлення і взаємовизначення».

Аналіз інших публікацій. Дослідженнями встановлено, що важливою особливістю сучасних економічних закономірностей, на наш погляд, є інтелектуалізація соціально-економічних процесів. І, як наслідок, у сьогоденні постало ряд проблем, які раніш не виникали перед економічною наукою. Перш за все, це процеси, що обумовлюють створення і розвиток нових інститутів. При цьому змінюється пріоритетність: університети, академії, інститути, дослідницькі організації, що проводять пошук, виконують аналіз і систематизацію теоретичних знань, стають новими суб'єктами складних саморегулюючих соціально-економічних систем макро- і мезорівнів. Більш того, відбувається модифікація і, свого роду, трансформація устоїв суспільних сил, що мотивує якісні зміни економічної системи в цілому.

Так, якщо в індустріальній економіці цей розклад визначається власністю на матеріальні і фінансові фактори виробництва, то новий ступінь розвитку у сьогоденні вимагає включити у відомий перелік капіталів у різних його проявах ще й принципово нові види – «інтелектуальний капітал» у різних його проявах та соціальний потенціал, як підґрунтя соціального капіталу й являються джерелом «додаткового продукту» і віднині становляться основними факторами економічного зростання.

Отже, наслідком наведеної тенденції являється актуальність сьогодення – проблематика визначення економічної сутності соціального потенціалу; дослідження механізму його формування, оцінки і ефективності використання, а також дослідження його практичної значимості і місця у складі трудового потенціалу, його накопичення і управління використанням.

Методологічною основою досліджень економічного аспекту соціального потенціалу через визначення інтелектуального капіталу являється теоретично-концептуальні засади Л. Едвінсона, М. Меллуна, окремі проблеми розкриті В. Іноземцевим та вітчизняними вченими В. Ткаченко, Б. Холод, А. Чухно [3, 4, 5].

На наш погляд визначення економічної сутності змісту категорії «соціальний потенціал», його специфіку і особливості слід розпочинати з загальної економічної теорії, яка дозволяє глибше усвідомити соціально-економічну сутність інтелектуального капіталу та механізм його функціонування, як підґрунтя соціального капіталу.

Таким чином, між реальним станом суспільства та ініціативною економічною діяльністю людей постійно функціонує діалектична взаємодія: реальна дійсність суспільства детермінує ініціативну економічну діяльність людей, визначає спосіб і форми діяльності окремих індивідів, соціальних груп, інститутів суспільства, підвищує рівень життя людей, соціальний стан суспільної формації. Саме за такого підходу слід шукати витоки сучасних громадсько-владних відносин, саме тут виникають і стверджуються підвалини сучасного суспільства нової формації, народжуються терміни і постають ідеї політичної держави, громадянства та громадського суспільства, визрівають публічні, приватні та особисті виміри.

Сучасна правова держава на основі демократизації суспільства є логічним підсумком, синтезом попередньої історії громадянських надбань, підвалинами яких є ініціативна економічна діяльність людей, які населяють цю державу. Попри суттєвим відмінностям щодо взаємодії суб'єктивного та об'єктивного, загального та приватного, традиційних звичаїв і політико-правових норм, можемо говорити про сталу соціально-політичну і економічну формацію нового суспільства. У відповідності з

цим, становлення та еволюція суспільства нової формації безпосередньо пов'язані з розмежуванням приватного і колективного, політичного і економічного, суб'єктивного і об'єктивного, ініціативної економічної діяльності в сфері індивіду і діяльності взагалі. Саме в цьому розумінні ініціативна творча діяльність людей збігається з предметною реальністю, бо об'єктивний результат діяльності людини містить у собі такий зміст, який відповідає суті спрямованим їй діям.

Однак, характеристика моменту збігу певної діяльності та власне ініціативної творчої діяльності як ідентичності є термінологічно неприйнятною, оскільки спонтанно виникає ілюзія їх абсолютної тотожності. Звідси мотиваційні фактори і ініціативної економічної діяльності, і загалом діяльності будуть не тільки різними, але й за природою своєю будуть надходити з різних суб'єктивних чи об'єктивних структур, як то: держава, регіон, підприємство чи приватний підприємець.

З того, що люди свідомо й спрямовано регулюють та трансформують об'єктивні процеси суспільного устрою, не слід робити висновок, що об'єктивні результати їх діяльності є тотожними самій суті цієї діяльності, бо не тільки рівень інтелектуального потенціалу людей, але й структура їх потреб на кожному етапі суспільного розвитку зумовлює відповідну історичну лімітованість суб'єктивно контрольованих напрямків об'єктивної діяльності. А кожен із напрямків свідомо контрольованої об'єктивної діяльності завжди обмежений вже існуючим рівнем розвитку теоретичної та практичної діяльності людей. Із зростанням рівня організованого суспільства природно зростає і рівень ініціативної економічної діяльності людей, що зумовлює в свою чергу і рівень їх потреб, які ускладнюються і збагачуються як за змістом, так і за обсягами.

За такого підходу мотивація ініціативної економічної діяльності індивідів з боку суспільства повинна бути спрямована на розумне врегулювання та перетворення об'єктивних процесів самого організованого суспільства. По-іншому, творча діяльність людини на основі інтелектуального потенціалу, спрямована на мотивацію ініціативної економічної діяльності на основі рівня розвитку суспільства відповідно структурі загальної формації. Вона визначається вже наявним рівнем суб'єктивного контролювання об'єктивних процесів, існуючими досягненнями у науці, практиці, культурі.

Метою дослідження являється структурні перетворення у економічній системі на макрорівні, що відбуваються останнім часом, вимагають стабільності соціального потенціалу, його розвитку за рахунок не тільки втілення інвестицій у нові технології і реструктуризації виробництва, але й соціалізації трудових ресурсів різних рівнів професіоналізму на основі освіти, підвищення кваліфікації, їх морально-

культурного рівня. Кількість і якість цього виду ресурсів формує соціальний потенціал і вимагає проектування нових підходів щодо механізму інноваційного розвитку. Складовими цього механізму, що потребують і визначають зміст і сутність інфраструктури інноваційного розвитку на мезорівні, являються фактори регіонального управління.

Основні результати досліджень. Потенціал інноваційного розвитку регіону може бути забезпечений при виконанні вимог щодо кожного напрямку політики соціально-економічної стабільності, основними із яких являються:

- реалістична політика розвитку відповідно з яким стратегія інноваційного розвитку співпричетна досягненню поступово зростаючого стану стабільності усіх суб'єктів регіону;

- політика недопущення розбалансованості суб'єктів і елементів стратегії розвитку щодо необхідності додержання реалізації тактичних задач стратегії інноваційного розвитку усіх суб'єктів;

- рівнопріоритетність задач стратегічного і тактичного плану розвитку для усіх суб'єктів, яка досягається далекоглядністю і реальністю дії регіональної політики управління.

Соціально-економічною формою активності в контексті етики є ініціативна економічна діяльність індивідів чи груп, а в контексті дискурсу свободи стає самоврядна організація спільного життя людей, обмежена від зовнішньої опіки державних інституцій. Загально-функціональні взаємозв'язки здійснюються як усвідомлене поширення свободи, спрямованої на повагу до гідності особи та легітиматії права людини жити у суспільстві з контрольованим насильством. Дотримання прав уможливується здатністю людини до толерантності у відносинах з іншими, а соціальне закріплення солідарних дій перетворюється у правову потребу поважати гідність людини, вважати її собі рівною, що стає важливим доповненням власних суспільних можливостей [6].

За такого підходу актуальним стає питання ментальності суспільства, його прошарків та функціонування владних інституцій. Оскільки ми підійшли до легітиматії індивідуальної економічної діяльності, як життя людини за «другим законом природи», постає необхідність розширення обсягу поняття суті і сутності влади, ментальності та чинників, що їх формують, що є підґрунтям для розгортання панорами діяльності як такої і як організації людей заради досягнення певної мети і певного впливу на суспільство залежно від загального рівня ментальності.

Із визначеного вище і постає основна проблема, яка полягає у відповіді на питання: про природні витоки життя як субстанції існування і чи можливо безсуб'єктивне розуміння діяльності як підґрунтя такого підходу? Відповіді тут поки що немає. Але, якщо до розуміння діяльності зводиться сутність

людини, то ця сутність повинна бути об'єктивним відношенням, навіть якщо це сутність суб'єкта. То ж висновок тут може бути лише один: «ініціативна економічна діяльність абсолютним чином є суть і зміст людини, яка водночас замикає в собі людську сутність буття».

Як нам здається, ініціативна економічна діяльність, як загальність вищого роду буття, не може бути розчленована на окремі складові, емпіричні компоненти, бо вона є абстрактно-загальною сутністю конкретно-реального способу буття людей у суспільстві і у відношенні до суспільства. Бо ініціативна творча економічна діяльність може бути визначена як спосіб існування людини, як сутнісна характеристика її родової природи.

Саме визначаючи ініціативну творчу економічну діяльність як основну характеристику буттєвого підходу до людини за загалом, можна зрозуміти і процес соціалізації індивіда як процес творчого відтворення самою людиною свого власного потенціалу, свого власного світу культури. Бо в аналізі ініціативної економічної діяльності передбачається осмислення єдності буттєвого і соціалізованого визначення самої людини. У ньому ніби ініціативна творча економічна діяльність первісно представлена як сутність буття, що розглядається, як сутність буття людини, як середовище, у якому проявляється сутність самої людини і таким чином відбувається її соціалізація. Причому, соціалізація як об'єктивний процес за «другим законом природи» не менш реальний, ніж самі індивіди, що наповнюють соціальне середовище. Хоча сама по собі соціалізація не матеріалізується, не виробляє товари споживання, але являє собою спосіб виробничих відносин, що обумовлюються суб'єктами суспільної формації і реалізуються ними [6].

Таким чином, ініціативна творча економічна діяльність, як засіб матеріалізації фізичних сил людини, як процес втілення її сутнісних сил у певних предметних формах має подвійну сутність: з одного боку виступають процеси розпредмечування, тобто засвоєння індивідом соціально-суспільного досвіду, коли природні явища перестають бути природною силою у власному розумінні цього – вони набувають за «другим законом природи» статусу суспільного буття, буття, заплідненого процесом соціалізації; з іншого боку, опредмечування, тобто прояв творчих сил людини, віддача й примноження соціального досвіду та практики створення «другої природи», яка визначається результатом людської предметної діяльності, у якій і відбивається сутнісна природа людини за «першим і фундаментальним законом природи» [7].

У сьогоденні важливою причиною актуалізації концептів громадянського суспільства стає його потенціал, його можливості сприяння демократичним перетворенням навіть у країнах з уже розвиненими

громадянськими стосунками та інституціями. У громадянському суспільстві вбачаються потужні чинники для пошквалювання суспільної ініціативи, створення нових сфер життя, надання свободи ініціативній творчій діяльності, посилення опору бюрократизації та корупції, поширення сфери прав людини, зменшення будь-якої форми насильства та редукування державно-політичної влади до самоврядних організацій. Такий підхід став основою політики Євросоюзу, де правова держава, як гарант прав громадянина зорієнтована на права і свободу людини, а отже на максимальний розвиток громадянського суспільства, в якому вони мають всі підстави забезпечуватися. Любий регіон може бути перевтілений у громадське суспільство, що посилює необхідність і забезпечує розмежування економічної влади від політичних пристрастей [8].

Саме такий підхід є чи не найважливішим чинником демократичного соціального поступу, зі шляху якого мають усуватися можливості для економічного збагачення засобами узурпації політичної влади, усунення олігархічного капіталу, що так чи інакше пов'язувався з поза-публічною ініціативною і криміналітетом. То ж чи не в демонтажі політичних можливостей для зростання олігархічних кланів полягає центральна проблема сучасного політичного, економічного і соціокультурного розвитку України як незалежної держави?!

З другого боку, навіть консолідована спільнота сама по собі не складається. Зв'язуючим процесом, необхідним для солідарності й довіри між мільйонами незнайомих між собою громадян, стає формування усвідомлення кожним національної ідеї, що веде до ідентичності суспільства. А це надзвичайно складний і довготривалий процес будівництва нації, з поступовою інтеграцією етнічної різноманітності в одну національну єдність, з характерними для неї територією, економічною, законодавчою, освітньою та соціокультурною системами. Тобто, необхідне створення такої соціальної формації, що включає в себе економічну, соціальну, політичну і культурну фундації інтегрованої поведінки індивідів, що відбувається поза державним втручанням. Таке суспільство є соціальною позаурядовою сферою спонтанного самовияву вільних людей, організацій та асоціацій, що функціонує як мережа кооперативних відносин і взаємин між індивідами і соціальними інституціями [8].

Господарська практика вимагає відносно алгоритмізованих рішень, які дозволяють, певною мірою, типізувати управлінські рішення. Так, нами пропонується розробити алгоритм управління ефективним функціонуванням регіональних ринків праці на підставі взаємозв'язку між ефективністю діяльності підприємств та ефективністю функціонування регіонального ринку праці, перевтілюючись у соціальний потенціал.

Також зазначена проблема може бути розв'язана шляхом підвищення значення регіональних освітніх центрів та їх дезінтеграція. Це пов'язано з тим, що регіональний рух (міграція) населення, якщо в Україні і відбувається, то пов'язана вона в напрямку централізації. Децентралізований рух населення не спостерігається, через що починають формуватися тенденції щодо скорочення потенціалу регіонів [8].

В сучасній літературі, як було відзначено вище, аспекти оцінки ефективного рівня соціального потенціалу пропонується розглядати, виходячи із змісту індексу розвитку людського потенціалу (ІРЛП), за формулою:

$$ІРЛП = \sum_{j=1}^j a_j \frac{X_j - m_j}{M_j - m_j}, \quad (1)$$

де M_j – максимальне значення базових показників людського розвитку, яке складається з середньо-арифметичної трьох індикаторів рівня життя: тривалості життя, рівня освіти та реального ВВП на душу населення.

Однак, на нашу думку, використання такої формули чи модифікація технології розрахунку окремих її складових є недоцільним, оскільки вона не характеризує потенційну можливість використання наявного соціального потенціалу. Не заперечуючи раціональності запропонованого підходу до якості життя, на нашу думку, це не відповідає концепції людських ресурсів, згідно з якою, як зазначалось вище, необхідною умовою використання людських ресурсів (трудоного потенціалу) є інвестування у залучення персоналу, підтримання його працездатності, освіти, створення умов для більш повної реалізації здібностей, закладених в особистість працівника (рис. 1).

Таким чином, запропонована модель (1) не відповідає, щонайменше, двом положенням цієї концепції, зокрема:

– жоден з показників моделі (1) не характеризує відповідність освітнього рівня працівників попиту на освіту, існуючому на ринку праці;

– жоден з показників не враховує створення умов (поліпшення організації виробництва, збільшення виробничої потужності підприємства) реалізації трудоного потенціалу в ході виробничого процесу;

– дискусійною є доцільність використання показника тривалості життя населення, оскільки зазначений показник не характеризує час продуктивної роботи носія трудових ресурсів, тобто, час реалізації соціального потенціалу;

– також, на нашу думку, недоліком моделі є факт неврахування кількості потенційних трудових ресурсів, які закінчують навчання, або готові його розпочати та обирають напрямок освіти.

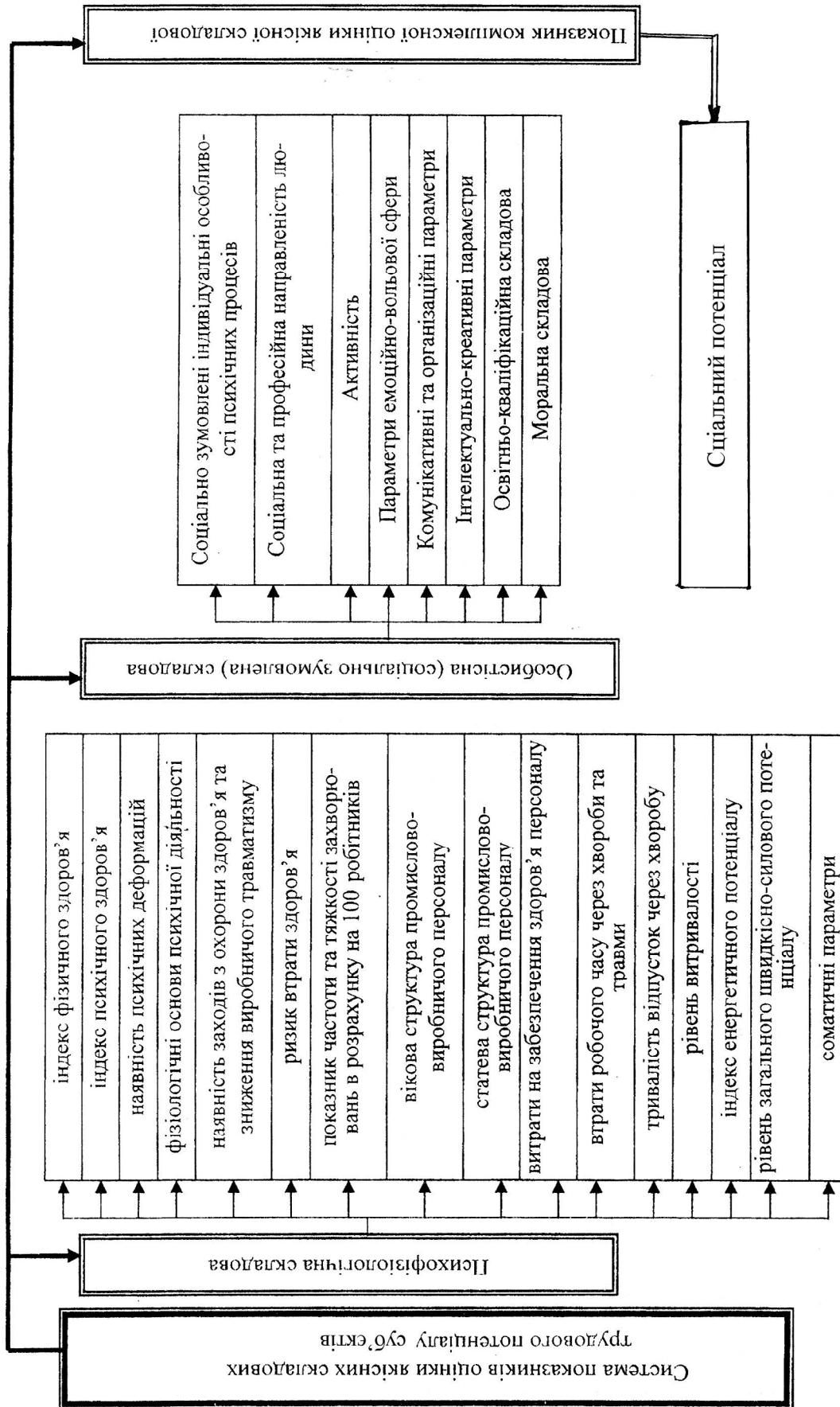

Рис. 1. Система показників оцінки якісних складових соціального потенціалу

Також, на нашу думку, доцільним буде врахувати у оціночній моделі рівня соціального потенціалу використання показників фази життєвого циклу трудового персоналу. Причому, зазначений показник може опосередковано свідчити про якість трудового життя, оскільки вікове падіння продуктивності праці пов'язане, значною мірою, з недостатнім забезпеченням підприємством, на якому трудовий потенціал використовується, умов для ефективної реалізації трудового потенціалу.

Для урахування зазначених особливостей нами пропонується дещо змінити модель, залишивши при цьому її інтегральний характер, однак замінивши її назву та показники, які її визначатимуть. В якості загальної назви для такої моделі можна використати індекс ефективного рівня соціального потенціалу (підприємства, регіону). Скорочена назва моделі – ІРТП.

Так, до моделі пропонується включити показники:

- середньої тривалості трудового життя працівників охоплених розрахунками;
- рівень освіти працюючих, з урахуванням ступеня його відповідності попиту на ринку праці.

Урахування ступеня відповідності пропонується до загального показника, який характеризує рівень працівників, що мають освіту, в загальній чисельності (індекс освіченості або досягнутого рівня освіти), додати коефіцієнт відповідності рівня освіти, який розраховуватиметься наступним чином:

$$K_{во} = \frac{Пн}{ПРн}, \quad (2)$$

де $Пн$ – незадоволений попит ринку праці на працівників з певною освітою;

$ПРн$ – незадоволена пропозиція працівників, що мають освіту, у робочих місцях через невідповідність їх освіти попиту.

Коефіцієнт відповідного рівня може також свідчити, в разі порівняння значень такого показнику між певними регіонами, про ефективність розподілу трудових ресурсів. Зазначений коефіцієнт пропонується додавати до індексу освіченості, який розраховується за методикою у наступному вигляді:

$$I_{po} = I_1^{a_1} \cdot I_2^{a_2}, \quad (3)$$

де I_1 – індекс грамотності серед дорослого населення;

I_2 – індекс сукупної частки учнів початкових, середніх та вищих учбових закладів;

a_1, a_2 – вага кожної з ознак в сукупній моделі, яка визначається з урахуванням регіональних особливостей.

В запропонованому нами виразі при розрахунку I_{po} додається ще $K_{во}$, який свідчить про до-

цільність для економіки регіону набутого рівня освіченості.

Також важливим є, на нашу думку, для даної моделі визначати рівень потенційної віддачі, фази життєвого циклу, трудового потенціалу. З цією метою необхідно відзначити, що кожній з 6 фаз життєвого циклу необхідно надати певне значення. В разі наявності вихідної інформації можливо скористатися показниками відхилення продуктивності праці від максимального значення, однак такий розрахунок не дозволить визначити причини низького рівня продуктивності в разі порівняння трудового потенціалу працівників молодого та похилого віку – працівники молодого віку протягом певного періоду підвищать продуктивність, у той час як працівники старшого покоління її тільки скорочуватимуть. В разі відсутності такої інформації пропонується прийняти коефіцієнти емпірично.

Причому, доцільним, на нашу думку, буде визначення середнього рівня потенціалу – коефіцієнта фази життєвого циклу $K_{фзц}$. Вибір коефіцієнтів пропонується здійснювати наступним чином:

- максимальна продуктивність, фаза 4, приймається за 1;
- висока, але ще не максимальна продуктивність працівників 3-ї фази – 0,9;
- висока, але спадаюча продуктивність 5-ї фази пропонується позначити 0,8 – 1 = -0,2 – характеризує спадаючий рівень продуктивності;
- спадаюча продуктивність працівників 6-ї фази пропонується визначати як 0,5 – 1 = -0,5;
- швидко зростаюча продуктивність працівників 2-ї фази життєвого циклу – -1,2;
- зростаюча продуктивність праці працівників 1-ї фази життєвого циклу – -1,5.

Сукупний показник продуктивності регіону (фази життєвого циклу) в ідеалі має приблизно дорівнювати 1, що свідчить про відносний баланс трудового потенціалу. Загальний розрахунок $I_{фзц}$ пропонується здійснювати за виразом (4):

$$I_{фзц} = \frac{1,5n_1 + 1,2n_2 + 0,9n_3 + n_4 + 0,2n_5 + 0,5n_6}{6}. \quad (4)$$

Кількісне визначення показників, що характеризують час ефективної роботи працівників, пропонується визначати традиційним методом. Більшої уваги, на нашу думку, потребує дослідження показнику кількості потенційних трудових ресурсів, які закінчують навчання або готові його розпочати та обирають напрямок освіти. В цьому разі необхідно визначити, що обрати за критерій готовності до праці: здобутий рівень освіти (кількість класів школи чи курсів ВУЗу, які учень закінчив, або розглядати з демографічних позицій (вік від 15 ти років та старше). На нашу думку, необхідним є аналіз одночасно 2 зазначених складових. Для розрахунку індексу чисельності перспективних носіїв трудового потенціалу можливо скористатися формулою:

$$I_{\text{СПП}} = I_{\text{СПП}_1}^{\beta_1} \cdot I_{\text{СПП}_2}^{\beta_2} \cdot I_{\text{СПП}_3}^{\beta_3}, \quad (5)$$

де $I_{\text{СПП}_1}$ – індекс кількості учнів у старших класах СЗОШ;

$I_{\text{СПП}_2}$ – індекс кількості студентів випускних курсів ПТУ та 2-х старших курсів технікумів, які під час проходження практики практично працюють на підприємствах;

$I_{\text{СПП}_3}$ – індекс кількості студентів 2-х старших курсів Вузів, які, в більшості, вже або працюють, або приймають участь у суспільному виробництві при проходженні практики.

$\beta_1, \beta_2, \beta_3$ – вага кожної з ознак в сукупній моделі, яка визначається з урахуванням регіональних особливостей та кількості учнів (студентів), вже задіяних у народному господарстві.

Останнім показником, який, на нашу думку, має бути присутній у моделі, є показник, який характеризує можливість підприємства ефективно використовувати виробничий потенціал. Таким показником може бути індекс рівня виробничої потужності підприємств регіону (або показники їх освоєння).

На підставі проведених теоретичних обґрунтувань можна визначити загальний вигляд комплексної оціночної моделі ефективного рівня трудового потенціалу $IPTP$ за формулою:

$$IPTP = \sum_{j=1}^j \frac{I_j}{M_j}, \quad (6)$$

де I_j – фактичні значення відповідних індексів для певного періоду;

M_j – максимальне значення базових показників людського розвитку, яке складається з середньоарифметичної таких індикаторів рівня соціального потенціалу, як: тривалість трудового життя; реальний ВВП на душу населення, скоригований індекс освіченості, індекс фази життєвого циклу трудових ресурсів, індекс чисельності перспективних носіїв соціального потенціалу та індекс виробничої потужності регіону.

Висновки.

Використання зазначеної розгорнутої моделі оцінки соціального потенціалу регіону, на нашу думку, дозволяє принципово по-іншому підійти до планування потреби та управління розвитком трудових ресурсів. Так, за допомогою зазначеної моделі стає можливим урахувати чинники найближчих змін, які відбуватимуться з рівнем трудового потенціалу, та пов'язати (узгодити) ці зміни з рівнем суспільного виробництва. Безперечно, не всі запропоновані показники є аналітичними, однак, власне, головне завдання запропонованої моделі – бути індикатором необхідності реагування (регулюючих дій)

з боку регіональної влади на процеси, пов'язані з використанням трудового потенціалу на регіональному ринку праці. За допомогою зазначеної моделі стає можливим визначення доцільного рівня розвитку соціального потенціалу за умов зміни виробничої потужності підприємств регіону, а також встановити більш тісний взаємозв'язок між потребами у фахівцях певного спрямування та напрямками їх підготовки.

Запропонований нами в ході зазначеного дослідження підхід в цілому відповідає регіональним інтересам, які представляють собою потребу в стабільному характері відтворення і постійному збереженні та збільшенні потенціалу регіону, забезпеченні відповідності рівня життя населення державним та регіональним стандартам, забезпеченні існування інфраструктури для розвитку внутрішньо- та міжрегіональних зв'язків.

Використання запропонованої моделі передбачається, у першу чергу, на регіональному рівні. Однак, на нашу думку, практичну значущість може мати порівняння за допомогою цієї моделі (або окремих індексів з цієї моделі) для визначення конкурентного стану соціального потенціалу між окремими підприємствами в рамках різних регіонів.

Література

1. **Осноvy** конкурентных преимуществ и инновационного развития: монография / Б.И. Холод, В.А. Ткаченко, Р.Б. Тянь и др.; под общ. и науч. ред. проф. Ткаченко В.А. – Днепропетровск: ДУЭП, Монолит, 2008. – 476 с.
2. **Ткаченко В.А.** Епістемологічний скептицизм в основі економічної політики в Україні: монографія / В.А. Ткаченко. – Дніпропетровськ: Монолит, 2014. – 264 с.
3. **Управление** – это наука и искусство / А. Файоль, Г. Эмерсон, Ф. Тейлор, Г. Форд. – М.: Республика, 1992. – 351 с.
4. **Иноземцев В.Л.** Современное постиндустриальное общество: природа, противоречия, перспективы / В.Л. Иноземцев. – М.: Логос. – 2000. – 147 с.
5. **Чухно А.А.** Соотношение индустриального и постиндустриального типов развития / А.А. Чухно // Социально-экономические проблемы информационного общества. – Сумы: Университетская книга, 2005. – С. 88–119.
6. **Философия** создания нового механизма регулирования экономики / В.А. Ткаченко, Б.И. Холод, С.Н. Войт, С.В. Екимов // Экономика: проблемы теории та практики. – Дніпропетровськ, ДНУ. – 2000. – Вип. 28. – С. 27–44.
7. **Edvinsson L.** Intellectual Capital: realizing your company's true value by finding its hidden brainpower / L. Edvinsson, M.S. Malone. – Harper Business, 1997. – 412 p.
8. **Кристенсен К.М.** Дилемма инноватора. Как из-за новых технологий погибают сильные компании / К.М. Кристенсен. – М.: Альпина Бизнес Бук. – 2004. – 237 с.

Холод С. Б. Синергетичний підхід щодо методології інноваційного розвитку на мезорівні: соціальний потенціал

Обґрунтована необхідність врахування, в період трансформації економічної системи на мезорівні, важливої особливості сучасних економічних закономірностей розвитку - соціального потенціалу, як фактора інтелектуалізації соціально-економічних процесів. Висунуте припущення, що конфліктогеном соціально-економічного розвитку на мезорівні є соціальний потенціал, як підґрунтя соціального капіталу. Доведено, що методологічні і теоретичні контексти розвитку складових саморегулюючих соціально-економічних систем мезорівня є недостатньо розробленими і потребують уточнення щодо конкретних соціально-економічних умов конкретного регіону.

Ключові слова: соціальний потенціал, інтелектуалізація, соціальний капітал, системи, індивідуальна діяльність.

Холод С. Б. Синергетический подход к методологии инновационного развития на мезоуровне: социальный потенциал

Обоснована необходимость учета, в период трансформации экономической системы на мезоуровне, важной особенности современных экономических закономерностей развития - социального потенциала, как фактора интеллектуализации социально-экономических процессов. Выдвинуто предположение, что конфликтогеном социально-экономического цикла развития сложных саморегулирующихся социально-экономических систем является

интеллектуальный капитал. Доказано, что некоторые методологические и теоретические контексты развития таких систем остаются недостаточно разработанными и требуют уточнения конкретных социально-экономических условий, что приводит к необходимости уточнения конкретных социально-экономических условий конкретного региона.

Ключевые слова: интеллектуальный капитал, экономический потенциал, интеллектуализация развития, социально-экономические системы.

Holod S. Synergetic approach to the methodology of innovation development at the mesolevel: social potential

The necessity of taking into account such an important feature of modern economic laws of development as social capital viewed as a factor of intellectualization of social and economic processes in the period of the economic system transformation at mesolevel has been grounded.

It was supposed that intellectual capital appears to be the conflictogen of social and economic development cycle of complex self-regulating socio-economic systems.

It was proved that some of the methodological and theoretical contexts of such systems development are not sufficiently advanced and require clarification of specific socio-economic conditions, which leads to the need to clarify the specific socio-economic conditions of a particular region.

Keywords: intellectual capital, economic potential, intellectualization of the development, socio-economic systems.

Стаття надійшла до редакції 12.06.2016

Прийнято до друку 22.06.2016